

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#MİLLİ
TEKNOLOJİ
HAMLESİ

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı

HAN İLÇE RAPORU

bebka.org.tr

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)
Eskişehir Yatırım Destek Ofisi

Ertuğrulgazi Mh. Damllalar Sk. No: 28
Zeno İş Merkezi Kat/4 Daire/27 BEBKA
Tepebaşı / Eskişehir
Telefon: 0224 211 13 27 / 2000
Faks: 0224 231 31 24
Web: www.investeskisehir.gov.tr

Hazırlayanlar

Güliz ÜNAL, Koordinatör, Eskişehir Yatırım Destek Ofisi
Burak Canbulat, Uzman, Eskişehir Yatırım Destek Ofisi
Fatih Aydın, Uzman, Eskişehir Yatırım Destek Ofisi
Nigah Tunca, Uzman, Eskişehir Yatırım Destek Ofisi
Seyfettin KACIR, Uzman, Eskişehir Yatırım Destek Ofisi

© BEBKA tarafından hazırlanmış ve yayımlanmıştır.
Özel ve tüzel kişiler tarafından izinsiz çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve satılamaz.
Kaynak gösterilerek kullanılabilir.

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)
2023

RAPORUN KAPSAMI

Bu rapor, kalkınma göstergelerinin ilçe düzeyinde takibi amacıyla Eskişehir ili Han ilçesine ilişkin doğal, sosyal ve ekonomik bileşenler yönünden değerlendirmeleri kapsamakta olup; ilçe, il ve bölge düzeyinde yürütülecek araştırma, analiz, strateji ve planlama çalışmalarına bütüncül bir kaynak oluşturması ve Ajans desteklerini yönlendirmesi amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet gösteren Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır.

HAKLAR BEYANI

Bu rapor, yalnızca ilgililere genel rehberlik etmesi amacıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan bilgi ve analizler raporun hazırlandığı zaman diliminde doğru ve güvenilir olduğuna inanılan kaynaklar ve bilgiler kullanılarak, yararlanıcıları yönlendirme ve bilgilendirme amaçlı olarak yazılmıştır. Rapordaki bilgilerin değerlendirilmesi ve kullanılması sorumluluğu, doğrudan veya dolaylı olarak, bu rapora dayanarak karar veren şahıs ve kurumlara aittir. Bu rapordaki bilgilere dayanarak bir eylemde bulunan, eylemde bulunmayan veya karar alan kimselere karşı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı sorumlu tutulamaz.

Bu raporun tüm hakları Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'na aittir. Raporda yer alan görseller ile bilgiler telif hakkına tabi olabileceğinden, her ne koşulda olursa olsun, bu rapor hizmet gördüğü çerçevenin dışında kullanılamaz. Bu nedenle; Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez, dağıtılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

YÖNETİCİ ÖZETİ

TR41 bölgesi; sanayi alanındaki yüksek gücü ve kapasitesinin yanı sıra, orman ve su varlıkları, bitki örtüsü ve tarımsal çeşitlilik ile birlikte tarihi ve kültürel değerler bakımından da önemli bir potansiyele sahiptir. Kırsalda tarım ve hayvancılık faaliyetlerine ek olarak, çıkan ürünlerin işlenmesi, marka-tescil faaliyetleri, eko-turizm, kentten kıra dönüş gibi birçok çalışma ile turizm tanıtımında bölge zenginlikleri doğrultusunda kültür, doğa, tarih, sağlık alanlarında faaliyetler bölgemizde aktif şekilde yürütülmektedir.

Kırsal kalkınma alanında öncelikli ihtiyaç alanlarının tespitine yönelik çalışmalar yapılması, yerel değerlerin yaşatılması amacıyla marka ve ticari değeri olabilecek ürünlerin kapasite geliştirici faaliyetlerle üretiminin desteklenmesi, kırsalda yenilikçi uygulamaların yaygınlaştırılması ve verimliliğin artırılması, kırsal kalkınma ve turizm alanlarında ortak çalışma, iş birliği ve girişimcilik kültürünün geliştirilmesi, bölgenin kırsal değerleri ve turizm potansiyeli odağında markalaşmasının sağlanması, marka değerlerinin tanınırlığının artırılması ile bölgeye nitelikli ziyaretçi ve yatırımcı çekilmesi, turizmde ürün ve hizmet çeşitliliğinin sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde planlanması, yaygınlaştırılması ve tanıtılması, kırsalda üretilen tarımsal ve geleneksel ürünlerin katma değerinin ve pazarlama imkânlarının artırılması amacıyla bölgede gerçekleştirilen çalışmalara katkı sağlaması için BEBKA tarafından, Eskişehir merkez ilçeler hariç 12 ilçenin müdürlükleri, kaymakamlıkları, belediyeleri, üretici birlik/kooperatifleri, meslek odaları gibi birçok kurum/kuruluşla görüşmeler gerçekleştirilerek ve veri araştırması yapılarak ilçelerin mevcut durumunu, ihtiyaç ve potansiyel yatırım konuları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
1. TARİH.....	1
2. İDARİ YAPI.....	1
3. DOĞAL YAPI.....	2
3.1. İklim.....	2
3.2. Bitki Örtüsü ve Arazi Kullanımı.....	2
3.2.1. Bitki Örtüsü.....	2
3.2.2. Arazi Kullanımı.....	3
4. SOSYAL YAPI.....	3
4.1. Nüfus ve Demografik Yapı.....	3
4.2. Gelişmişlik Düzeyi (SEGE).....	4
4.3. Eğitim.....	5
4.4. Sağlık.....	6
5. TURİZM ve KÜLTÜREL YAPI.....	6
6. ALTYAPI.....	6
6.1. Elektrik.....	6
7. EKONOMİK YAPI.....	7
7.1. İşgücü ve Sektörel Dağılımı.....	7
7.2. Tarım ve Hayvancılık.....	8
7.3. Sanayi.....	11
8. GZFT (GÜÇLÜ, ZAYIF, FIRSAT VE TEHDİT) ANALİZİ.....	12
SONUÇ.....	13
KAYNAKÇA.....	15

TABLolar

Tablo 1	Han İlçesinin Son Beş Yıldaki Cinsiyet Bazındaki Nüfus Sayıları.....	3
Tablo 2.	Han İlçesi Sosyoekonomik Gelişmişlik (SEGE) Sıralaması (2022).....	4
Tablo 3.	Han İlçesi Eğitim Verileri (2016-2020).....	5
Tablo 4.	Han İlçesi Tarım Alanları Dağılımı (2016-2020) (Dekar).....	8
Tablo 5.	Han İlçesi En Çok Üretilen Tarım Ürünleri (2016-2020) (Ton).....	8
Tablo 6.	Han İlçesinde Öne Çıkan Meyve Üretim Miktarı ve Türkiye Payları (2020).....	9
Tablo 7.	Han İlçesinde Öne Çıkan Sebze Üretim Miktarı ve Türkiye Payları (2020).....	9
Tablo 8.	Han İlçesinde Öne Çıkan Tarla Bitkileri Üretim Miktarı ve Türkiye Payları (2020).....	10
Tablo 9.	Han İlçesi Hayvancılık Verileri (2020).....	10
Tablo 10.	Han İlçesi Hayvansal Üretim Verileri (2020).....	10
Tablo 11.	Han İlçesi Kooperatif ve Birlik Sayısı (2019).....	11
Tablo 12.	Han İlçesi Tarımsal Veriler.....	11
Tablo 13.	Han İlçesi Arıcılık Verileri (2020).....	11
Tablo 14.	Han İlçesinde Yer Alan Firma Sayısı.....	11

ŞEKİLLER

Şekil 1.	Han İlçesinin İl İçindeki Konumu ve İlçede Yer Alan Yerleşim Merkezleri.....	1
Şekil 2.	Corine 2018 Eskişehir İli Han İlçesi Alan Kullanımı Verileri.....	3
Şekil 3.	TR41 SEGE 2022 İlçe Kademelenmeleri.....	5

GRAFİKLER

Grafik 1.	Han İlçesi Nüfus Piramidi (2020).....	4
Grafik 2.	Han İlçesi Elektrik Kullanımı (2014-2018).....	6
Grafik 3.	Han İlçesi Sigortalı Çalışan Sayıları Dağılımı (2019).....	7

KISALTMALAR

TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
--------------	---------------------------

İLÇENİN KÜNYESİ

İlçe Adı	Han
İl Merkezine Uzaklık	106 km
Yüzölçümü	378 km ²
Bitki Örtüsü	Orman ve bozkır
Nüfus Sayısı (2020)	2.100
Çalışma Çağındaki Nüfus Oranı (2020)	%63,09
Gelişmişlik Düzeyi (SEGE)	3. kademe
İlçede Üretimde Bulunan Sektörler	Taş ocakçılığı
İlçede Öne Çıkan Sektör	Tarım ve hayvancılık
İlçede Öne Çıkan Tarım Ürünü	Buğday, arpa, ceviz, badem
Organize Sanayi Bölgesi	-
Küçük Sanayi Sitesi	-
İlçede Öne Çıkan Turizm Türü	Doğa turizmi, kültür turizmi
Somut Kültürel Miras	Yer Altı Yerleşimi, Osmanlı Sancağı, Hamam, Hüsrev Paşa Cami, Akhisar Kale, Başara Kilise, Yazılıkaya (Bitmemiş Anıt, Antik Yol, Midas Anıtı, Sumbüllü Anıt, Kaya Fasadı (Yapı Cephesi), Kaya Sunağı/Altar, Kaya Mezarı, Kaya Nişi, Kaya Sarnıcı), Areyastis Anıtı, Akpara Kale, Pişmiş Kale, Gökgöz Kale, Kocabaş Kale, Gerdekkaya Mezarı, Hamamkaya Frig Kaya Mezarı, Deveboynu Kalesi, Doğanlı Kale, Yapıldak Asar Kaya, İnlıyayla Antik Yerleşimi, Dübecik Kale, Ayterek Kale, Karadere Mevki Roma Antik Taş Ocağı ve Yerleşimi
Somut Olmayan Kültürel Miras	Heybe dokumacılığı
ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi Sayısı	568
Doğalgaz Altyapısı	-
Jeotermal Kaynak	-
Maden Rezervleri	Manyezit

Not: Raporda kullanılan veriler ve yayınlandığı yıllar baz alınarak hazırlanmıştır.

GİRİŞ

BEBKA tarafından TR41 bölgesinde kırsal kalkınma çalışmaları kapsamında 2010 yılından bugüne çeşitli araştırma çalışmaları ve destek programları ile bölgesel kalkınmaya öncülük edilmektedir. TR41 bölgesi illerinin mevcut durumunu ortaya koymak adına BEBKA tarafından çeşitli araştırma, analiz ve raporlama çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Eskişehir ilinde kırsalda paydaşlarımız olan mahalli idareler, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, kooperatifler, dernekler ve ilçenin kalkınmasında önde gelen taraflar ziyaret edilmiş ve yerinde incelemeler gerçekleştirilmiştir.

Kırsal kalkınma çalışmalarına atlık oluşturması amaçlanan bu çalışma kapsamında Eskişehir'in kırsalda yer alan ilçelerinin tarihi, idari, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı ele alınmış ve güncel bilgiler ışığında mevcut durumları ortaya konulmuştur.

1. TARİH

Tarihi ticaret ve kervan yollarının (Kral Yolu – Hac, Kervan ve Sefer Yolu) kesiştiği bir yerde kurulmuştur. İlçedeki ilk yerleşimler Hititler'e kadar dayanmaktadır. (MÖ 3500) Kayalara işlenmiş Hitit Rölyefleri mevcuttur. Bu nedenle ilçenin Hititler döneminde yerleşim gördüğü söylenebilir.

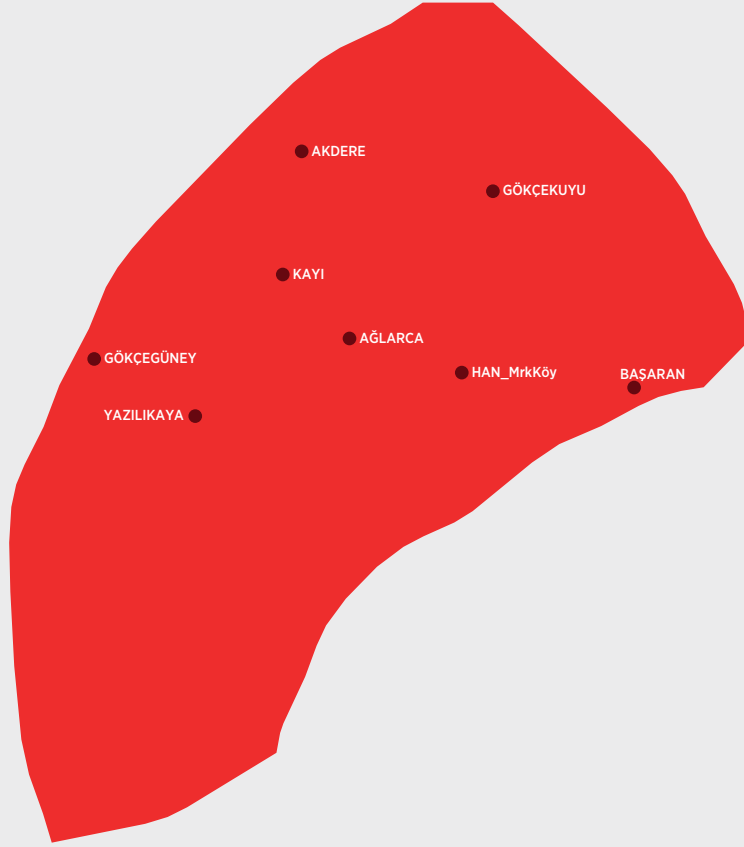
MÖ 1200 yıllarında Balkanlar'dan gelen Frigler, bilhassa bölgede bulunan Hitit egemenliğine son verirler. Frigler'in başkentinin Gordion (Polatlı) olması bu bölgedeki etkinliklerini kuvvetli kılmıştır. Frigler'in kurdukları Midas City (Yazılıkaya) ilçe sınırları içindedir.

Bu bölge orta çağın ikinci yarısında Türk, Bizans ve Haçlı Ordularının geçiş ve savaş yeri olmuştur.

2. İDARİ YAPI

Şekil 1. Han İlçesinin İl içindeki Konumu ve İlçede Yer Alan Yerleşim Merkezleri

3. DOĞAL YAPI

3.1. İklim

İlçe merkezi düz bir arazi üzerine kurulmuştur. İlçe sınırları içinde yer alan dağlar, kuzeyden güneye doğru sıralanmakta olup, çoğunlukla Küçük Türkmen Dağları'nın uzantısı şeklindedir. Göktepe (1780) ve Büyük Tepe (1657) ilçedeki en yüksek tepelerdir.

İlçede karasal iklim hâkimdir. Yayla olarak da kullanılan ilçede yazlar serin, kışlar soğuk ve uzundur ve kış aylarında don olaylarına sık rastlanır.

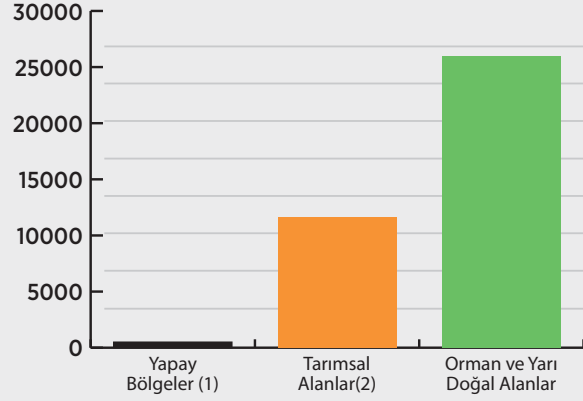
3.2. Bitki Örtüsü ve Arazi Kullanımı

3.2.1. Bitki Örtüsü

İlçenin doğal bitki örtüsü, çoğunlukla bozkır ve ormanlardan oluşmaktadır. Orman arazilerde çam ve meşe ağaçları başta olmak üzere makilere (sürekli yeşil görünen ağaçlık-çalılık) ve psödomakilere (maki benzeri çalılık) rastlanmaktadır. Ormanlar Han ilçesinin güney, batı ve kuzeybatısında yer almakta ve ilçenin %42'sini kaplamaktadır.

3.2.2. Arazi Kullanımı

Şekil 2. Corine 2018 Eskişehir İli Han İlçesi Alan Kullanımı Verileri

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020

İlçenin alan kullanım verileri incelendiğinde büyük bir bölümünün tarımsal alan ile orman ve yarı doğal alanlardan oluştuğu görülmektedir.

4. SOSYAL YAPI

4.1. Nüfus ve Demografik Yapı

Han'da 2020 yılı sonu itibarıyla 2.100 kişi yaşamaktadır. Nüfusun %52,8'ini erkek nüfus, %47,2'sini kadın nüfus oluşturmaktadır.

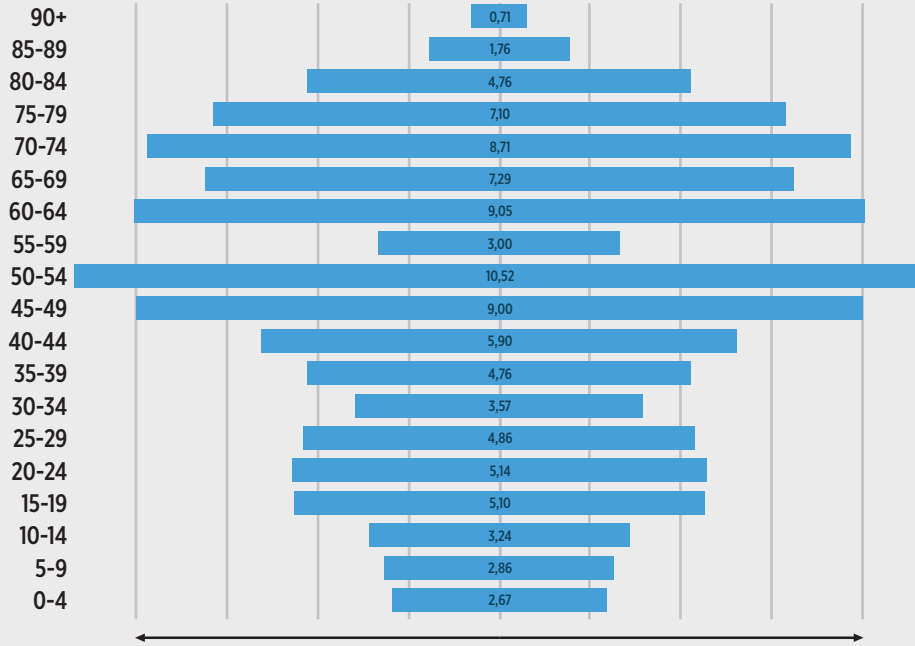
Tablo 1. Han İlçesinin Son Beş Yıldaki Cinsiyet Bazındaki Nüfus Sayıları

	Yıl/Cinsiyet	2016	2017	2018	2019	2020
Han	Erkek	1.007	1.019	1.190	1.007	1.110
	Kadın	939	934	1.082	939	990
	Toplam	1.946	1.953	2.272	1.946	2.100

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

Han ilçesi nüfus piramidi incelendiğinde, ilçede %10,52 oranı ile 50-54 yaş arası nüfusun ilk sırada, %9,05 oranı ile 60-64 yaş arası nüfusun ikinci sırada ve %9 oranı ile 45-49 yaş arası nüfusun üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Buna göre ilçede 45 yaş üstü çalışma çağı nüfusun yoğunlaştığını söylemek mümkündür.

Grafik 1. Han İlçesi Nüfus Piramidi (2020)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

4.2. Gelişmişlik Düzeyi (SEGE)

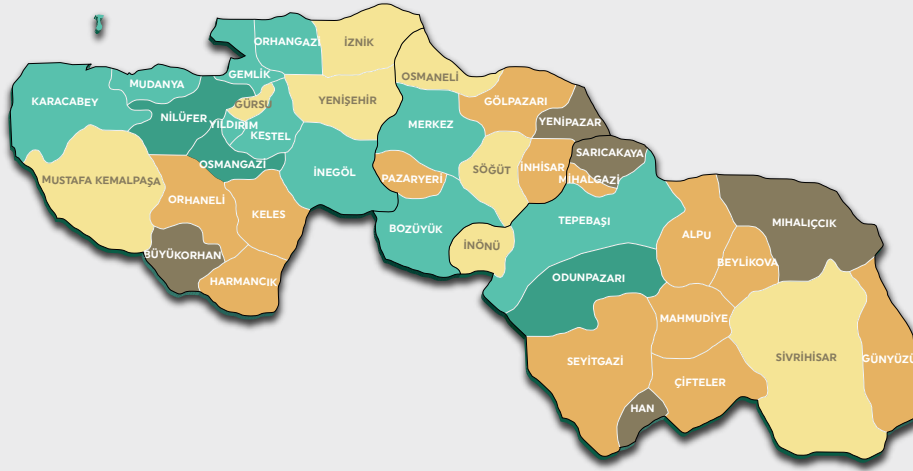
İlçe Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasında Sosyo-Ekonomik gelişmişlik bakımından Türkiye'deki ilçeler içerisinde 779'uncu, Eskişehir'deki 14 ilçe içinde ise son sıradadır. İlçe, -0,727 puan ile sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından 5. kademede yer almıştır.

Tablo 2. Han İlçesi Sosyoekonomik Gelişmişlik (SEGE) Sıralaması (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Skor	Kademe
Han	776	14	-0,687	5

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022

Şekil 3. TR41 SEGE 2022 İlçe Kademelenmeleri

TR41 İLÇE KADEMELENMESİ (SEGE-2022)

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022

4.3. Eğitim

Han ilçesinde birer adet okul öncesi, ilkököl, ortaokul ve meslek lisesi düzeyinde eğitim veren okul bulunmaktadır. 2016-2020 yılları arasında okul öncesi, ilkököl, ortaokul ve meslek lisesi seviyelerindeki öğrenci sayıları ile ilkököl ve meslek lisesi seviyelerindeki derslik sayılarında artış görülmektedir. İlçedeki ilkököl öğretmeni sayısı artarken, ortaokul öğretmeni sayısı azalmıştır.

Tablo 3. Han İlçesi Eğitim Verileri (2016-2020)

Okul Türü		Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise Meslek
Veri Türü	Yıl				
Okul Sayısı	2016	1	1	1	1
	2020		1	1	1
Öğrenci Sayısı	2016	10	46	51	24
	2020	10	51	53	30
Öğretmen Sayısı	2016	-	4	10	8
	2020		7	6	8
Derslik Sayısı	2016	--	13	-	8
	2020		14	-	11

Kaynak: Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2021

- İlköğretimde derslik başına öğrenci sayısı (2020) : 4
- İlköğretimde öğretmen başına öğrenci sayısı (2020) : 7
- Orta öğretimde öğretmen başına öğrenci sayısı (2020) : 9
- Okur-yazarlık Oranı (2019) : %92,05

İlköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı sırası 4'tür. İlk öğretim ve orta öğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise sırasıyla 7 ve 9'dur. İlçe %92,05 gibi yüksek bir okuryazarlık oranına sahiptir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda Türkiye'deki ilçeler arasındaki hizmet ağlarını inceleyen ve analiz eden YER-SİS 2021 çalışması neticesinde Han'dan ortaöğretim için en çok seyahat edilen ilçelerin ise Eskişehir Merkez ve Çifteler olduğu tespit edilmiştir. Yükseköğretim eğitimi için ise Han'dan seyahat edenlerin sırasıyla en çok Eskişehir, Kütahya ve İstanbul'u tercih ettiği görülmektedir.¹

4.4. Sağlık

İlçedeki sağlık verileri aşağıdaki gibidir;

• Aile hekimliği birim sayısı	: 1
• Hekim sayısı	: 1
• Diş hekimi sayısı	: 0
• Diğer sağlık personel sayısı (Eczacı, hemşire, ebe)	: 2

YER-SİS 2021 çalışmasında yer verilen ağ analizine göre Han'dan sağlık hizmetinden faydalanmak için seyahat edenlerin ağırlıklı olarak Eskişehir ve İstanbul illerini tercih ettikleri görülmektedir.

5. TURİZM ve KÜLTÜREL YAPI

İlçede Öne Çıkan Turizm Türü: Kültür turizmi, doğa turizmi

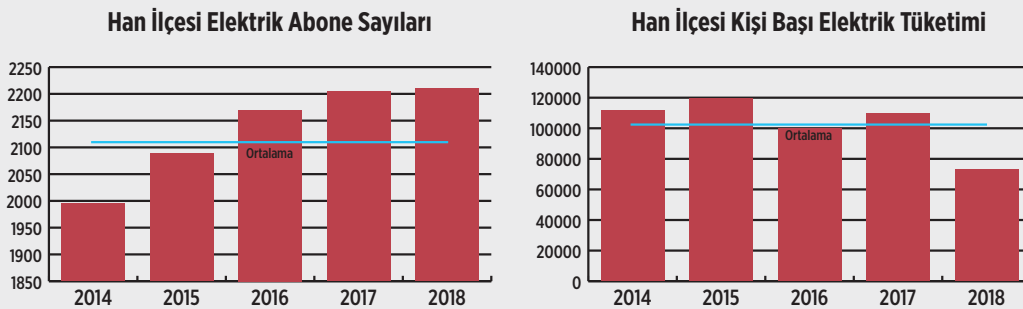
Destinasyonlar/Kültür ve Turizm Varlıkları: Yer Altı Yerleşimi, Osmanlı Sancağı, Hamam, Hüsrev Paşa Cami, Akhisar Kale, Başara Kilise, Yazılıkaya (Bitmemiş Anıt, Antik Yol, Midas Anıtı, Sümüllü Anıt, Kaya Fasadı (Yapı Cephesi), Kaya Sunağı/Altar, Kaya Mezarı, Kaya Nişi, Kaya Sarnıcı), Areyastis Anıtı, Akpara Kale, Pişmiş Kale, Gökgöz Kale, Kocabaş Kale, Gerdekkaya Mezarı, Hamamkaya Frig Kaya Mezarı, Deveboynu Kalesi, Doğanlı Kale, Yapıldak Asar Kaya, İniyayla Antik Yerleşimi, Dübecik Kale, Ayterek Kale, Karadere Mevki Roma Antik Taş Ocağı ve Yerleşimi, Heybe Dokuma, Yarımka Mağarası, Akçeşme Bölgesi (Kampçılık).

6. ALTYAPI

6.1. Elektrik

Han ilçesine ait 2014-2018 yılları arası elektrik kullanımları aşağıda yer almaktadır:

Grafik 2. Han İlçesi Elektrik Kullanımı (2014-2018)

Kaynak: Osmangazi Elektrik Dağıtım A.Ş., 2020

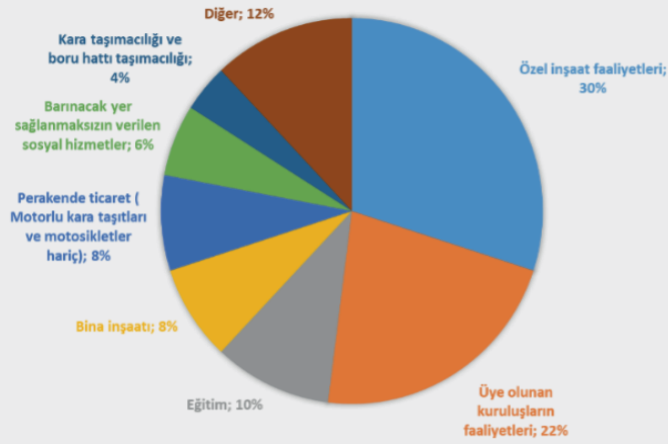
7. EKONOMİK YAPI

7.1. İşgücü ve Sektörel Dağılımı

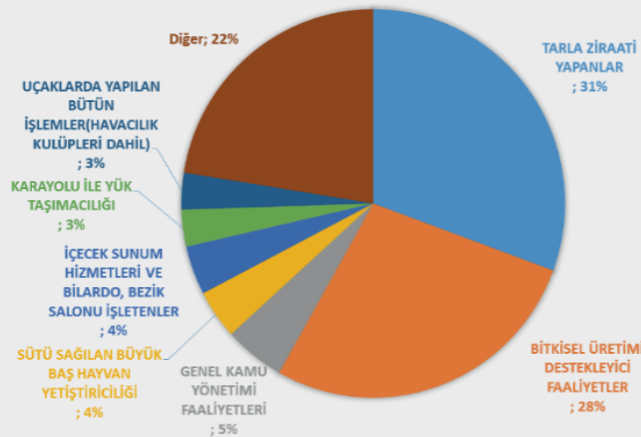
Han ilçesine ait işgücü verileri incelendiğinde %44 oranında 4b (Bağ-Kur) sigortalı çalışan sayısının ilçede yoğun olduğu görülmektedir. %34 oranı ile 4c (Kamu) sigortalı çalışanlar ikinci sırada yer alırken, ilçede 4a (SGK) sigortalı çalışan sayısı oranı ise %22'dir. 4a sigortalı çalışanlar arasında %30 oranında özel inşaat faaliyetleri, %22 oranı ile üye olunan kuruluşların faaliyetleri ve %12 oranı ile diğer sektörler; 4b sigortalı çalışanlar arasında ise %31 tarla ziraatı yapanlar, %28 bitkisel üretimi destekleyici faaliyetler ve %22 diğer sektörler öne çıkmaktadır.

Grafik 3. Han İlçesi Sigortalı Çalışan Sayıları Dağılımı (2019)

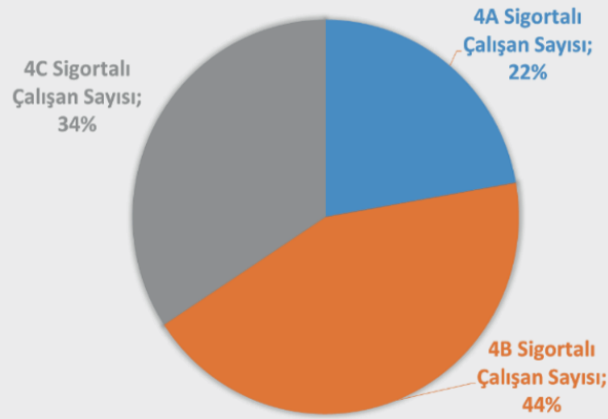
Han İlçesi 4A Sigortalı Çalışan Sayısı Dağılımı (2019)

Han İlçesi 4A Sigortalı Çalışan Sayısı Dağılımı (2019)

Han İlçesi Sigortalı Çalışan Sayısı Dağılımı (2019)

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu, 2020

7.2. Tarım ve Hayvancılık

Tablo 4. Han İlçesi Tarım Alanları Dağılımı (2016-2020) (Dekar)

Tarım Alanı / Yıl	2016	2017	2018	2019	2020
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	364	363	688	701	716
Nadas Alanı	57.690	57.445	29.953	31.901	31.309
Sebze Alanı	-	-	5	2	12
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı	35.393	33.155	39.113	37.934	44.598

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

Tarım alanlarının yıllar içerisindeki değişimi incelendiğinde ise meyve, içecek ve baharat bitkileri, sebze ve tahıl ve diğer bitkisel ürünler için kullanılan alanların 2016-2020 yılları arasında genişlediği gözlemlenmiştir. Nadasa ayrılan alanlarda ise 2016-2020 arasında azalma olmuştur. İlçede süs bitkileri yetiştirilmemektedir.

İlçede üretilen meyvelerden ülke üretiminde zerdali %0,012'lik, ceviz %0,011'lik ve badem %0,008'lik paya sahiptir. İlçede 2020'de üretilen tek sebze karpuzdur. Türkiye'de yetiştirilen karpuzun %0,001'i ilçede üretilmektedir. İlçede üretilen tarla bitkilerinde lavanta, fiğ (macar yeşil ot) ve buğday (durum buğdayı hariç) öne çıkarken, ülkemizdeki lavanta üretiminin %0,6'sı Han ilçesinde yapılmaktadır.

Tablo 5. Han İlçesi En Çok Üretilen Tarım Ürünleri (2016-2020) (Ton)

HAN									
2016		2017		2018		2019		2020	
Meyveler	Üretim (Ton)	Meyveler	Üretim (Ton)	Meyveler	Üretim (Ton)	Meyveler	Üretim (Ton)	Meyveler	Üretim (Ton)
Elma (Golden)	33	Ceviz	33	Ceviz	26	Ceviz	36	Ceviz	32
Erik	23	Elma (Golden)	14	Elma (Golden)	16	Elma (Golden)	17	Badem	12

Ceviz	21	Erik	12	Erik	16	Erik	15	Elma (Golden)	10
Elma (Starking)	20	Elma (Starking)	11	Elma (Starking)	10	Elma (Starking)	11	Erik	8
Sebzeler	Üretim (Ton)	Sebzeler	Üretim (Ton)	Sebzeler	Üretim (Ton)	Sebzeler	Üretim (Ton)	Sebzeler	Üretim (Ton)
-	-	-	-	Sarımsak (Kuru)	5	Soğan (Kuru)	3	Karpuz	48
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarla Bitkileri	Üretim	Meyveler	Üretim (Ton)	Meyveler	Üretim (Ton)	Meyveler	Üretim (Ton)	Meyveler	Üretim (Ton)
Buğday (Durum Buğdayı Hariç)	7.064	Buğday (Durum Buğdayı Hariç)	7.863	Buğday (Durum Buğdayı Hariç)	9.377	Buğday (Durum Buğdayı Hariç)	6.871	Buğday (Durum Buğdayı Hariç)	7.844
Arpa (Diğer)	1.479	Fiğ (Macar) (Yeşil Ot)	1.029	Arpa (Diğer)	1.029	Arpa (Diğer)	801	Fiğ (Macar) (Yeşil Ot)	972
Yonca (Yeşilot)	726	Arpa (Diğer)	926	Fiğ (Macar) (Yeşil Ot)	692	Fiğ (Macar) (Yeşil Ot)	700	Yonca (Yeşilot)	778
Fiğ (Macar) (Yeşil Ot)	618	Yonca (Yeşilot)	429	Yonca (Yeşilot)	242	Yonca (Yeşilot)	420	Arpa (Diğer)	696

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

Tablo 6. Han İlçesinde Öne Çıkan Meyve Üretim Miktarı ve Türkiye Payları (2020)

Meyve Adı	Üretim Miktarı (Ton)	Türkiye Üretimindeki Payı (%)
Zerdali	2	0,012
Ceviz	32	0,011
Badem	12	0,008

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

Tablo 7. Han İlçesinde Öne Çıkan Sebze Üretim Miktarı ve Türkiye Payları (2020)

Sebze Adı	Üretim Miktarı (Ton)	Türkiye Üretimindeki Payı (%)
Karpuz	48	0,001

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

Tablo 8. Han İlçesinde Öne Çıkan Tarla Bitkileri Üretim Miktarı ve Türkiye Payları (2020)

Bitki Adı	Üretim Miktarı (Ton)	Türkiye Üretimindeki Payı (%)
Lavanta	21	0,60
Fiğ (MacarYeşil Ot)	972	0,09
Buğday (Durum Buğdayı Hariç)	7.844	0,05
Kuş Yemi	5	0,04
Triticale	55	0,02
Bezelye (Yemlik)	73	0,02
Korunga (Yeşilot)	210	0,01
Yulaf (Yeşilot)	384	0,01
Arpa (Diğer)	696	0,01
Yulaf	16	0,01

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

Han'da katır ve eşek ile koyun ve keçi sayıca fazla yetiştirilen hayvanlardır. Türkiye'deki katır ve eşek sayısının %0,053'ü ile koyun ve keçi varlığının %0,029'u Han ilçesindedir.

Tablo 9. Han İlçesi Hayvancılık Verileri (2020)

Hayvan Sayıları	Baş (Adet)	Türkiye Üretimindeki Payı (%)
Katır ve Eşek	71	0,053
Koyun ve Keçi	15.707	0,029
Büyükbaş Hayvan	2.045	0,011
Hindi	360	0,008
Ördek ve Beç Tavuğu	40	0,007
At	5	0,006
Kaz	72	0,005
Yumurta Tavuğu Sayısı	3.060	0,003

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

İlçede hayvansal üretimde Türkiye'deki üretimin %0,04'ünü oluşturan yapağı (yerli ve diğerleri) öncü üründür.

Tablo 10. Han İlçesi Hayvansal Üretim Verileri (2020)

Hayvansal Üretim	Üretim Miktarı (Ton)	Türkiye Üretimindeki Payı (%)
Yapağı (Yerli Ve Diğerleri)	27.534	0,040
Keçi Kılı	1.442	0,023
Yapağı (Merinos)	1.479	0,014

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

İlçede 1 adet Tarımsal Kalkınma Kooperatifi faaliyet göstermektedir.

Tablo 11. Han İlçesi Kooperatif ve Birlik Sayısı (2019)

Kooperatif / Birlik	Sayı
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	1

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

İlçede çiftçi kayıt sistemine kayıtlı ekilen alan 2016-2020 yılları arasında genişleme eğiliminde olmuştur. Toplam çiftçi sayısında ise çok yüksek oranda olmamakla birlikte azalma söz konusudur. Çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olmayan çiftçi sayısında 2016-2020 yılları arasında artış olmuştur.

Tablo 12. Han İlçesi Tarımsal Veriler

Tarımsal Veriler / Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'ne Kayıtlı Ekilen Alan (Dekar)	38.616	38.334	38.428	38.336	38.795	40.477
Toplam Çiftçi Sayısı	1.325	1.315	1.315	1.302	1.295	1.291
ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi Sayısı	648	602	582	562	554	568
ÇKS'ye Kayıtlı Olmayan Çiftçi Sayısı	677	713	733	740	741	723

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

Han ilçesinde aktif olarak arıcılık yapan 2 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerdeki toplam kovan sayısı 220 ve üretilen bal 0,05 tondur.

Tablo 13. Han İlçesi Arıcılık Verileri (2020)

İşletme Sayısı	Eski Tip Kovan Sayısı	Yeni Tip Kovan Sayısı	Toplam Kovan Sayısı	Bal Üretimi (Kg)
2	-	220	220	50

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

7.3. Sanayi

İlçedeki Sanayi Sektörleri:

- Diğer madencilik ve taş ocaklığıdır.

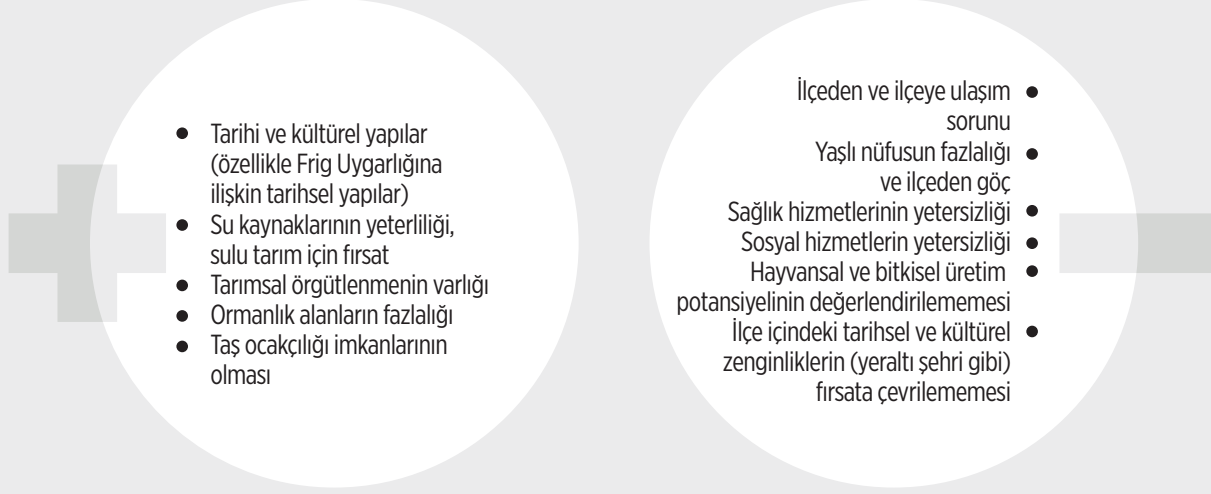
İlçede TOBB sanayi veri tabanına kayıtlı 1 firma bulunmaktadır. Firmaların toplam kapasite raporu sayısı 1 iken toplam çalışan sayısı 2'dir.

Tablo 14. Han İlçesinde Yer Alan Firma Sayısı

Firma Sayısı:	1
Kapasite Raporu Sayısı:	1
Toplam Çalışan Sayısı:	2
Toplam Açık Alan (m²):	991,20
Toplam Kapalı Alan (m²):	15

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

8. GZFT (GÜÇLÜ, ZAYIF, FIRSAT VE TEHDİT) ANALİZİ

Güçlü Yönler ve Fırsatlar

- İlçedeki kültürel zenginlikler turizmin gelişmesi açısından yeni imkanlar oluşturabilir.
- Sulama olanaklarının yeterliliği bölgede sulu tarım için mevcut alanların değerlendirilmesine imkân sağlayabilir.
- Tarımsal örgütlenmenin yaygınlaşmış olması gelir getirici faaliyetler açısından birlikte hareket ederek güçlenmeyi desteklemektedir.
- Ormanlık alanlar, yaşanabilir temiz bir çevre ve doğal yaşam döngüsü için olumlu etki yaratmaktadır.
- İlçede doğal taş rezervlerinin varlığı yeni yatırımlar için fırsat oluşturabilir.

Zayıf Yönler ve Tehditler

- İlçeden il merkezine ve yakın çevreye, yakın çevreden ilçeye ulaşım imkanlarının çok yetersiz olması ilçede yaşamın sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir.
- Sosyal hizmetler ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere ilçede tarımsal üretim gibi ekonomik döngüyü sağlayacak imkanların değerlendirilememesi nedeniyle ilçede yaşlı nüfus çoğalmakta, ilçeden göç olmaktadır.
- Tarihi ve kültürel zenginliklerin gelir getirici ve turizmi canlandırıcı yönde değerlendirilememesi ilçe ekonomisinin gelişmesini olumsuz etkilemektedir.

SONUÇ

Yapılan araştırmalar ve ilçe ziyaretlerinde gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ortaya çıkan geliştirilmesi gereken alanlar ve ilçenin dinamiklerine bakıldığında Han ilçesinde tarım ve hayvancılık ön plana çıkmakla birlikte az sayıda da olsa maden ve doğal taş işletmeciliği de yapılmaktadır.

İlçe sınırlarında çıkan magnezit Afyonkarahisar iline bağlı bir firma tarafından işletilmektedir. İlçede yaş ortalamasının 60'ın üzerinde olması ve genç iş gücünün yeterli olmaması nedeniyle mermer ocağının insan kaynağı Afyon ilinden sağlanmaktadır.

İlçede tarımsal üretimde buğday ön plana çıkmaktadır. Buğdayın üretimi ve pazarlanmasıyla ilgili bir sorun yoktur. İlçede selektör (tohum temizleme) hattında bulunmasına karşın burada çalışacak personel sıkıntısı vardır. Sebze ve meyve üretimi sadece ev bahçelerinde yapılmaktadır. Ceviz üretimi de ilçede hobi amaçlı olarak kişisel arazilerde ya da evlerin bahçelerinde yapılmaktadır. Bunun dışında son zamanlarda ilçede daha çok yağlık lavanta yetişmektedir. Lavanta üretim alanı, Belediye'nin sahip olduğu alan dahil olmak üzere 85 dekar olup merkeze yakın alanlarda ve Gökçekuyu Köyü civarındadır. Şahıs olarak üretim yapanlar lavanta yağı üreterek kazanç sağlamaktadır. Han Belediyesinin üretim ve işletmesini üstlendiği tesislerde elde edilen lavanta yağı Han'ın Eli Kadın Kooperatifine üye kadınlar tarafından sabun üretiminde kullanılmaktadır. İlçede iklimin ve arazi yapısının uygunluğu nedeniyle lavanta ve ceviz üretiminin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması uygun olabilir. Arazi toplulaştırması da ilçede tarım arazilerinin uygun şekilde kullanılmasına imkân sağlayacaktır.

İlçede Erkan Barajı ve Üçan Barajı olmak üzere iki su kaynağı mevcuttur ancak kapalı devre su kanallarının kurulumu için hazırlanan proje henüz onaylanmamıştır. Kapalı devre sulama sistemine geçildiği takdirde sulu tarıma geçilmesi, yonca vb. ürünlerin yetiştirilmesi ve buna dayalı olarak da hayvancılığın gelişmesi mümkün olabilecektir. İlçede genç nüfusun olmaması nedeniyle hayvancılığın gelişmesinden ziyade mevcut durumun korunması için çaba gösterilmektedir. Su kaynağı kullanılabildiği zaman buğdaydan neredeyse iki kat verim alınabilmesi mümkün hale gelebilir. Tarımsal üretimin artması ve genç üreticilerin desteklenmesi ilçede genç nüfusun artmasına da katkı sağlayabilir. Ayrıca içilebilir su imkanlarının iyileştirilmesi de önemlidir.

İlçede tarımsal kalkınma kooperatifi ve kadın kooperatifi mevcuttur. Kadın kooperatifi, sabun üretimi ve satışı yapmaya devam etmektedir. Han'ın Eli Kadın Kooperatifi lavanta yağı üretimi dışında turşu vb. ürünler de üretmektedir. Han Kiliminin ve bu yöreye özel motiflerin gün yüzüne çıkarılması için çalışmalar yürütülmesi ilçede genç kadın nüfusunun artması, el sanatlarının yaşatılması ve gelir kaynağına dönüştürülmesi açısından faydalı olabilir. Kooperatifin ilçe değerlerini de dikkate alarak üretim ve pazarlama kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması önemlidir.

İlçede küçük ve büyük baş hayvancılıkla uğraşan kesim gittikçe azalmaktadır. Süt toplama ve işleme için olanaklar yaratıldığı ve özellikle peynir işlemeye yönelik eğitimler düzenlenerek ilçeye göç tekrar sağlanabilir.

İlçede turizm potansiyeli mevcut olup Frig Uygarlığına ait tarihsel özellikli yapılar, bir hamam, yeraltı şehri ve cami bulunmaktadır. İlçede konaklama tesisi mevcut değildir. Bölge, 1. derece sit alanı olduğundan mevcut durumda restorasyon ve yeni yapı için uygun değildir. 3. derece sit alanı olan bölgeler ve ilçedeki atıl binalar konaklama için değerlendirilebilir. Yazılıkaya bölgesi konaklama için uygun konumdadır. Aile pansiyonculuğu için halka eğitimler verilmiş olması dolayısıyla burada bir pilot uygulamanın yapılması pansiyonculuğu iyi örnek olarak teşvik edebilir. Büyükşehir Belediyesi tarafından Yazılıkaya'nın alt bölgesine, bir kamp karavan alanı yapılmaktadır. Diğer bir kamp karavan alanı için yer tahsis işlemleri devam etmektedir; tahsis işleminden sonra ise işletmecinin bulunması gerekecektir. İlçede özellikle konaklama, yeme-içme ve turizme yönelik yatırımlar, mevcut tarihi yapıların konaklama için değerlendirilmesi ve sonrasında tanıtıma yönelik çalışmaların ilçenin zenginleşmesi açısından fayda sağlayabileceği düşünülmektedir.

İlçedeki tarihi cami kiliseden çevrilmiş olup ve tarihsel özelliği vardır. Sufi yolu İstanbul'dan Konya'ya uzanması ve Han'ın da bu güzergâh üzerinde olması nedeniyle yakın bölgede inanç turizmine yönelik oluşturulacak güzergahlara caminin dahil edilmesinde fayda sağlayabilir.

Yeraltı şehrinin korunma ve temizliği sağlanarak ziyarete açılması sağlanabilir.

İlçede eğitim için köylerden gelen öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadır. Öğretmenlerin %80'i ilçede yaşamakta, %20'si Eskişehir'den gelip gitmektedir. İlçede lojman, kiralık ev gibi imkanlar olmadığı içinde ilçede kalmak cazip gelmemektedir. Taşıma için hizmet alım bütçesi çok kısıtlı olduğu için taşıma hizmeti almak zorlaşmaktadır. İlçeden merkeze ve merkezden ilçeye ulaşım konusunda özellikle kış mevsiminde sıkıntılar yaşanmaktadır. Günün herhangi bir saatinde merkeze ulaşım bulunmamaktadır. İlçe, konum itibarı ile merkeze uzaktır ve yakınlardan ana yol geçmemektedir. Büyükşehir Belediyesinin hizmet sağladığı otobüslerle ulaşım sağlanmaktadır. İlçeden merkeze ve diğer ilçelere ulaşım imkanlarının artırılması hem ilçede yaşamak hem de ihtiyaçların karşılanması açısından önemli bir konudur.

İlçe nüfusunun çoğu 60 yaş üzeri yaşlı kesimden oluşmaktadır. Merkezden hizmet verecek şekilde yaşlı nüfusun evlerinde temizlik yapımı, bakım gibi işleri kapsayan ve geçici konaklamaya da izin veren bir merkez kurulabilir. Ayrıca ilçede bir sağlık ocağı mevcut olup belli saatler sonrası ilçede doktor hizmeti alınamamaktadır. Aile hekimleri gezici olarak haftada bir kez Han'a gelip hizmet vermektedir. İlçede eczane bulunmamaktadır. Özellikle yaşlı kesimde sağlık problemlerinin yaşanması daha sık görüldüğünden sağlık hizmetlerinin iyileşmesine ihtiyaç dikkat çekmektedir.

İlçedeki işsizlik ve sosyal imkanların yetersizliği nedeniyle dışarıya göç olmaktadır. Bankamatik, posta hizmetleri, akaryakıt hizmetleri gibi ihtiyaçlara çözüm sunulamamaktadır. Mobil alt yapı yetersizdir. İnternet altyapısının sadece merkezde bulunması ve bazı köylere telefonla dahi ulaşılamaması, iletişim altyapısının geliştirilmesini gerektirmektedir. İlçede işsizlik sorundur, özellikle tarımsal faaliyetlerde çalıştırılacak insan bulmak önemli bir problemdir. Yaş ortalamasının yüksek olması dolayısıyla kadınlar sadece bireysel faaliyetlerde yer almakta, farklı gelir kaynaklarına yönelik çalışmamaktadırlar.

Kanalizasyon sisteminin sadece ilçe merkezinde bulunması köylerde kanalizasyon sıkıntısının yaşanmasına neden olmaktadır. Suyun, kireç oranının yüksek olması ve içilebilir nitelikte olmaması da iyileştirilmesi gereken konuların başında gelmektedir. İlçede devlet desteklerinden faydalanma kapasitesinin düşük olması ve ilçede herhangi bir kurum projesinin yürütülmediği görülmüştür. İlçede süt toplama-işleme faaliyetlerine yönelik çalışmalar, yem bitkilerinin ve yoncanın yetiştirilmeye başlanmasıyla birlikte tekrar gündeme getirilebilir ve gelişme sağlanabilir.

Ormanlık alanda temiz hava ve sakinlik nedeniyle psikiyatrik tedaviye ihtiyaç duyan kesimin faydalanacağı bir rehabilitasyon merkezi kurulabilir.

KAYNAKÇA

(2021, 12 20). Yer-Sis: www.yersis.gov.tr adresinden alındı
Esgaz Eskişehir Doğalgaz Dağıtım A.Ş. (2020).
Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2021).
Eskişehir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2020).
Eskişehir Ticaret İl Müdürlüğü. (2020).
Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. (2020).
Osmangazi Elektrik Dağıtım A.Ş. (2020).
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021).
Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü. (2020).
Sosyal Güvenlik Kurumu. (2020). Sigortlı ve İş Yeri İstatistikleri.
Tarım ve Orman Bakanlığı. (2020).
Türkiye İstatistik Kurumu. (2021).
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (2021). Sanayi Veritabanı.

Eskişehir Yatırım Destek Ofisi

Ertuğrulgazi Mahallesi Damlalar Sokak No:28 Kat/4
Daire/27-28 Zeno İş Merkezi
Tepebaşı, Eskişehir

Tel: 0 224 211 13 27
Faks: 0 222 231 31 24
E-Posta: eskisehir@bebka.org.tr

Bursa Merkez Ofis

İşiktepe OSB Mahallesi Arıtma Caddesi No:12/1 16215
Nilüfer/Bursa TÜRKİYE

Tel: 0 224 211 13 27
Faks: 0 224 211 13 29
E-Posta: bebka@bebka.org.tr
KEP Adresi: bebka@hs01.kep.tr

 @tcbebka

 /bebka

 /bebka

 /tcbebka

 /tcbebka

bebka.org.tr